

Tramping a mimoškolní výchova

„*Chceme Vám vychovati dorost ideální, dorost znalý a dbalý svých povinností do krajnosti, chceme Vám vychovati dobré občany – dobré Čechoslováky!*“ Tato slova se dočetl čtenář téměř na konci brožury *Výchova občana republiky skautováním* (1920), v níž Antonín Benjamin Svojsík manifestoval sounáležitost junáků a skautů s Československou republikou. Stát jeho úsilí nenechal bez povšimnutí, vždyť „*tento spisek vznikl jako přednáška pořádaná (...) pod protektorátem presidenta republiky, pana Dra T. G. Masaryka*“ – otce našich legií, muže činu a práce. Vpravdě nosné a oboustranně výhodné spojenectví republiky a mládežnické organizace stavělo na starších kontaktech Svojsíka s Masarykem. Již před Velkou válkou oslovil skautský vůdce budoucího prezidenta, aby přispěl kapitolou do *Základů junáctví* (1912).

Nicméně tak jako tramping nebyl jeden, jak je zřejmé z první kapitoly, neexistoval ani jeden skauting. Postupně se objevily další, dnes často (po)zapomenuté organizace. V červnu 1919 Svojsík inicioval vznik Svazu junáků – skautů Republiky československé. V následujícím roce se organizace nesouhlasící se Svojsíkovým nepolitickým pojetím sdružily do Federace československého junáka, jež byla v době svého vzniku početnější než Svaz. Její postavení však roku 1922 oslabilo vyčlenění Zálesácké ligy československé, přejmenované později na Ligu lesní moudrosti. Jiní členové vstoupili pro změnu do Svazu. A tím vývoj neustal, docházelo k dalšímu vznikání, zanikání, slučování. Svou klientelu si našli sociálně demokratičtí skauti Dělnické tělocvičné jednoty (DTJ), agrárníčtí Švehlovi junáci či komunističtí Spartakovi skauti práce. Junáckou organizaci měla Národní obec fašistická. Českou mládež se pokoušeli formovat v duchu woodcraftu například Miloš Seifert a Miloš Maixner st. či Internacionální socialistická asociace woodcrafterů (ISAW).

Poměr nejen těchto mládežnických organizací k trampingu nebyl jednoznačný, jak dokládá diskuze z časopisu *Výboj*, vydávaného Federací proletářské tělovýchovy. Tu rozpoutal Jaroslav Šrůta, člen vedení Spartakových skautů práce, svázaných s KSČ, jenž plédoval za spolupráci či kooptaci trampů, jichž mělo být ve Velké Praze na 40 000 (sic!): „*[n]esmíme je opomíjeti a lpěti tak na skautských principech hnutí.*“

Tento názor podpořil i další přispěvatel do debaty, podle nějž snaha získat zpět zběhlé skauty byla pouze plýtváním času. Proti benevolentnímu přístupu k trampům se však zvedl i odpor namítající, že krizi rudého skautingu není dobré léčit spojováním s trampy. Všichni diskutující v principu zastávali názor vyjádřený autorem skrývajícím se pod přezdívkou El Car: „*Náš poměr k dělnickému trampingu, jestliže neškodí dělnickému hnutí a jestliže nachází v něm zálibu velká část dělníků a mládeže, nemůže být nepřátelský ani zamítavý.*“

Přestože na straně komunistických skautů byla vůle ke spolupráci, bylo možné tramping zleva kritizovat, jak činil například Václav Čedík zvaný Antar, představitel ISAW. V brožuře *Skauting a tramping* (1931) se návodně ptal: „*Komu slouží tvé odpočaté ruce a tělo? Komu prospívá tvá práce?*“ Uvědomoval si, že trampování „*na řetězu krátkém jak neděle*“ odvádí pozornost mladých od společenských problémů: „*Chodíš na tramp, zatím co tisíce tvých bratří a sester nezaměstnaných, sluhů, služek, kuchařů, kuchařek, číšníků, sezonních dělníků dře bez neděl a bez trampingu! Co tě nepálí, to nehasíš?*“ Antar poukázal na to, že tramping jakožto – kromě jiného – nástroj tělesné i duševní regenerace mladých může nakonec sloužit udržování soukolí meziválečné republiky, z jehož područí se chtěli trampové během krátkého víkendu vymanit.

Tramping tedy mohl de facto plnit stejnou funkci jako skauting v Masarykových očích. Jaké však byly podoby vzájemného poměru trampingu a skautingu? Máme co dočinění pouze s jejich antagonismem, jak čtenáři namlouvá řada dobových vyjádření? Na tyto otázky se pokusí odpovědět následující odstavce. Povaha vztahu trampingu a dobových organizací v čele se skautingem ale nebude srozumitelná bez nastínění kořenů jejich stýkání a potýkání.

Zdraví, morálka a organizace mladého života

Mezi charakteristické rysy přelomu 19. a 20. století patřila zvýšená pozornost věnovaná mládeži. Děti se staly symbolem emancipačních zápasů, v mládeži rostla budoucnost států, národů i politických hnutí. Také nová Československá republika vyhlášovala ústy politiků i odborníků nutnost pečovat o domácí populaci z důvodů národohospodářských, zdravotních, sociálněpolitických či obranných. Ohrožení tělesného i mravního vývoje dětí a mládeže totiž představovalo ohrožení budoucího státu.

Jako věc národního i státního významu bylo proto doceněno zdraví – klíčem k přítomnému i budoucímu prospěchu jedince, tedy i dítěte a mládeže, i národa či státu se stal aktivní tělesný život. Konkrétně tělocvik podle dobových hlasů snižoval náchylnost k chorobám, prodlužoval a zkvalitňoval život, vedl člověka k lepším pracovním výkonům. Zároveň tělovýchova, provozovaná řadou organizací působících

v českém prostředí od druhé poloviny 19. století, pěstovala vůli, kolektivní sounáležitost a svépomoc, vytrvalost, rozhodnost a sebekázeň. Mladé pokolení chtěla vyvést z nezdravého prostředí hospod, kaváren, tanečních sálů s jejich tabákovým dýmem. Ideálem se stala mládež aktivní, zdatná, nepodléhající zjevům duševní dekadence a sloužící vyšším cílům. K naplnění tohoto formativního cíle měla v předvečer Velké války pomoci i organizační novinka českých luhů a hájů – skauting.

Junáctví ztělesňovalo dobový vzor aktivní a samostatné mládeže. Jako vítaný doplněk školní výuky umožňovalo všestranný rozvoj a socializaci, učící spolupráci i respektu k autoritám. Když na národní socialisty napojená Československá obec skautů volnosti deklarovala, že junáctví vychovává přímo nového člověka, vyjádřila explicitně očekávání mnoha dalších příznivců skautingu, nehledě na barvu stranické knížky. Sám Svojsík pokládal skauting za vhodnou výchovu k republikánskému občanství a k brannosti. Bořivoj Müller v brožuře *Skaut československý* (1920) zase vybízel mladého muže, aby denně otužoval zdraví a pěstoval vůli k odvaze a sebezapření, „*abys byl hotov k jakékoliv oběti a službě, kdyby jich vlast tvá od tebe vyžádala!*“.

Vedle pěstování loajality vůči národu, posléze i mladému československému státu či politické straně, šlo většině tělovýchovných a skautských organizací o potvrzení platnosti v principu měšťanských hodnot zdůrazňujících řád, zdrženlivost, věrnost a kázeň. Přednáškové materiály DTJ proto pravdivě sdělovaly, že skauting

Snímek z fotoalba Spartakových skautů práce dokládá, že indiánská tematika byla společná trampům i skautům.

Osada Šarkán, založená v roce 1931 v Polici nad Metují. Před stanem vlevo se světlým šátkem na hlavě Oldřich Jenka, vedle něj s malým banjem František Jenka, první šerif osady. Téměř všichni byli zároveň sportovci a členové Sokola.

nepodporuje přepjatou dobrodružnost. Učitel a skautský vůdce František Kňourek v brožuře *O skautech a skautingu* (pravděpodobně 1928) doplňoval, že skauting „není romantická hra na Indiány, jak se namnoze myslí“. Odmítána byla zahálka, hýření, neposlušnost a všelijaké výstřelky včetně alkoholických a sexuálních. Skauting usměrňoval vývoj dítěte v době dospívání. Podle pedagoga Františka Čády neponechával „hocha sobě, nýbrž že zaměstnává ho a zabavuje svými prostředky a odvrací tak co možná pozornost jeho od přeměny, kterou prožívá, dává mu mysliti, starati se a obíratí jinými věcmi, než které souvisí s probouzejícím se pudem pohlavním (...)“. Péče o volný čas mládeže šla ruku v ruce s dohledem nad jejími těly a dušemi.

S připomenutím v úvodu avizované oboustranné výhodnosti spojení státu a (některých) skautských organizací lze tvrdit, že organizace usilující o zdravý vývoj jedince i populace se staly opěrnými sloupy Československé republiky. V optice opozičních socialistických skautů se mohly stát dokonce nástrojem ideologické nadvlády a hegemonie kapitalismu nad proletariátem. Jak totiž deklarovala brožura *Skauting a tramping*: „Úkoly skautských organizací jsou souběžné s úkoly „netřídních“ odborů a družstev: oddalování mas od uvědoměle vedeného třídního boje.“